

ШТО МЕ ВОСХИТУВА ВО ТИТОВАТА ДИЈАЛЕКТИЧКА ИСТОРИСКА ТВОРЕЧКА МИСЛА И АКЦИЈА

— Искажувања на учениците од III-а клас при гимназијата „РАДЕ ЈОВЧЕВСКИ — КОРЧАГИН“ во Скопје, во истоимениот циклус емисии на училишната програма на Радио — Скопје во 1977 година¹).

Во 25-годишниот развој²) на училишната програма на Радио — Скопје соработката со училиштата, како субјекти во остварувањето на емисиите, заземаше значајно место и ѝ беше посветувано заслужено внимание. Тоа претставува скромен придонес во реализирањето на целите и задачите на образовно-воспитниот систем на нашето социјалистичко самоуправни општество во развивањето активен однос во усвојувањето на знаењата, во нивната актуализација и корелација.

Вакви задачи имаше и циклусот „Што ме восхитува во Титовата дијалектичка, историски творечка мисла и акција“, завршен дел од една целина што ја сочинуваша и два претходни циклуса: „Принципи на дијалектичкото мислење“ и „Дијалектичката историски творечка мисла и акција на Тито во Развојот на КПЈ и СКЈ“.

Во врска со целите и задачите на првиот циклус „Принципи на дијалектичкото мислење“ авторот д-р Митко Илиевски нагласи: „Мошне е значајно организирано и системно да се работи врз култивирањето на мислењето, врз развивањето на дијалектичкото мислење, врз практиката. Тоа може многу да помогне во создавањето критичка и творечка личност што ќе може успешно да се ангажира во развитокот на самоуправни-

¹) Циклусот, како и двата претходни, беше посветен на 85-тиот роденден на Јосип Броз — Тито и 40-годишнината од доаѓањето на чело на КПЈ и се емитуваше во II полугодие на учебната 1976/77 година.

²) Првите училишни емисии на Радио — Скопје почнаа да се емитуваат од 1. II. 1955 година. Види „Нова Македонија“ од 31. I 1955 „Новина на програмата на Радио — Скопје“ — Раде Ничковик, тогашен уредник на овие емисии.

от социјализам во нашата земја.“³⁾ Циклусот опфати три прилози. Првиот прилог ги обработи принципите сестраност и развојност. Првиот принцип, што можеме да го именуваме и како целосност, бара од мислењето секој предмет да се разгледува во сета сложеност на неговите својства на внатрешните и на надворешните врски, во неговата обусловеност и независност. Тоа значи, во противречност на едностраното гледање на предметот, на одделување на една од неговите страни и на нејзиното преценување и така натаму. Принципот на развојноста (историчноста) тргнува од претпоставката дека постои движење како развој (од ниско кон повисоко, од попросто кон посложено, од старо во ново итн.) па затоа бара од мислењето на секој предмет да гледа како на нешто развојно (да го утврди потеклото, развојот и како премин во друг предмет).

Вториот прилог ги обработи принципите на противречноста и на единството на постепениот и на скоковитиот премин, тргнувајќи од мошне значајните дијалектички закони за единството и за борбата на противностите и за преминот на квантитетот во квалитет и обратно. При ова се покажа директната противност на принципот на противречноста на формално логичкиот принцип на непротивречноста.

Третиот прилог ги обработи принципите на дијалектичката негација (критичноста) и на конкретноста кој укажа дека тие се важни не само од аспектот на надминувањето на распространетите значења на термините „негација“ и „конкретност“ туку првенствено што овозможуваат да се сфати формата на развојот, како и суштината на разгледуваниот предмет.

Како практичен, придружен дел на овој циклус беше циклусот по историја, логика, филозофија и социологија под наслов „Дијалектичката историски творечка мисла и акција на Јосип Броз — Тито во развојот на КПЈ и СКЈ“. Творечкиот животен опус на Тито беше разгледан од аспектот на спомнатите принципи на дијалектичкото мислење и беше истакната марксистичката улога на личноста во историјата. Во десетте прилози, колку што содржеше овој циклус, најпрвин беше проанализирано творештвото на Тито до Второто заседание на АВНОЈ, потоа самото заседание на АВНОЈ и Националниот комитет за ослободување на Југославија како врвен дострел во Титовата револуционерна стратегија, за да се оценат и преговорите Тито — Шубашиќ, спогодбата што резултираше од нив и неј-

³⁾ Писмо до слушателите за редовно следење на двата циклуса и покана за учество во третиот циклус.

зината реализација, споредувајќи го ова, се разбира, во други историски услови, како, на пример, со оние од Брест-литовскиот мировен договор на Ленин.

Натаму се обработија и законите за национализацијата и за аграрната реформа што беа донесени во првите години по ослободувањето како континуитет на социјалистичката револуција и беа протолкувани од аспект на историчноста. Историското „не“ на нова Југославија во 1948 година беше проанализирано од аспект на новите квалитети што ги создадоа општествените односи во светот по Втората светска војна и од новите форми што ги бараа тие во односите меѓу социјалистичките земји. Шестиот прилог го протолкува остварувањето на лозунгот „Фабриците на работниците во нашата земја“, давајќи акцент на самоуправањето како нов квалитет во нашиот општествен развој.

Општественото самоуправање, заедно со новите општествено-економски и научно технолошки услови во светот, ги создаде темелите на политиката на неврзувањето што се јави како императив на светските општествени збивања. Седмиот прилог под наслов „Што негира политиката на неврзувањето и за што се залага таа“ од аспект на дијалектичката негација ги протолкува општествените збивања во светот во светлината на најновите научно-технички и технолошки достигања во однос на вооружувањето, се разбира, поврзано и со другите принципи што заедно се проткајуваа.

Истаните што доведоа до 21 Седница на Претседателството на СКЈ и сиот процес што го покренала тие до денес, вклучувајќи ја овде и опасноста од автоматистичкиот став во изградбата на социјалистичкото самоуправно општество, ги обработи од идеен аспект прилогот „За суштината на раководната улога на СКЈ во социјалистичкото самоуправно општество“. Во него се истакна една од карактеристиките на марксистичката филозофија-принципот на дијалектичката конкретност.

Деветтиот и десеттиот прилог го прокоментираа придонесот на СФРЈ и лично на Јосип Броз Тито — Организацијата на обединетите нации да се развива како светска организација на рамноправни односи, чија основа во дејствувањето треба да биде активниот хуманизам насочен за измена на постојната нерамноправна положба на народите во светот. Притоа, рамноправноста и заемното почитување треба да станат основа во комунистичкото и во меѓународното движење и воопшто во светската соработка. За овие прилози беа користени материјалите од меѓународните состаноци во Хелсинки во 1975 година, во Берлин во 1976 година и во Белград во 1977 година. На програмата за часовите на класните заедници и раководи-

телите беше реализиран и циклусот „За суштината на пролетерскиот интернационализам“ што, од своја страна, ги дополни споменатите содржини.⁴⁾

Учеството на наши истакнати научни и општествено-политички работници во циклусот, директно или по звучен пат, на магнетофонска лента, преку зачуваните снимки на нашата фонодокументација, придонесе и за поквалитетна обработка на овие проблеми. Учествуваа: Лео Матес, универзитетските професори Ванчо Бурзевски и Деса Миљовска, потоа Кирио Хаџивасилев, а се користеа зачувани снимки на Тито, Стане Доланџ, Лазар Мојсов, д-р Александар Грличков и други.

Циклусот „Што ме восхитува во Титовата дијалектичка историски творечка мисла и акција“ беше реализиран во соработка со учениците од гимназијата „Раде Јовчевски — Корчагин“ во Скопје, кои редовно ги следеа претходните два циклуса. Тие имаа повеќе можности и во својата сопствена средина да слушнат разновидни содржини за Титовото животно дело преку наставата, на часот на класните заедници и раководителите, на состаноците на историската секција и на Сојузот на Социјалистичката младини, на предавањата на Младинската политичка школа што работеше во гимназијата во соработка со Работничкиот универзитет „Кочо Рацин“ од Скопје и преку други форми.⁵⁾ Сето ова, придружено со разновидни написи, сеќавања и фелтони во печатот и во периодиката, на радиотелевизиската програма, во активностите на месните заедници, им ги продлабочи знаењата на младите за животот и за револуционерното дело на Јосип Броз — Тито чија животна врвница силно возбудува и восхитува.

Циклусот беше презентираан во три емисии со следниве наслови: „Автентичната самостојност-основа во марксистичкото дејствување“, „перспективноста суштински белег на комунистот“ и „против стихијноста — за постојано револуционерно дејствување на субјективните сили“. За одбележување е дискусијата во врска со изборот на насловите кога дојде до израз способноста за обопштување и мислата за синтеза кај учениците.⁶⁾

4) Циклусот ги содржеше следните теми: Суштината на пролетерскиот интернационализам, според Маркс и Енгелс. Лениновите ставови за суштината на пролетерскиот интернационализам. Пролетерскиот интернационализам во антифашистичката борба. Социјалистичкиот интернационализам и СКЈ во политиката на неврзувањето, според текстови на д-р Ал. Грличков и други автори на „Политичката младинска школа“, на весникот „БОРБА“ 1976 — 1977 година.

5) Интервју со учениците во подготовките, пред да се слушаат циклусите.

6) Белешки од разговорите со учениците по слушањето на двата циклуса и договор за реализација на третиот циклус со конкретизација на секоја тема одделно.

Но да ги проследиме размислувањата на младите одделно во секоја емисија.

Во првата емисија „Автентичната самостојност — основа во марксистичкото дејствување“ учествуваа 5 ученици. Гоко Хаџиангеловски истакна: „Она што восхитува во човекот ТИТО е неговата верба во вистинитоста на своето уверување. Без да се двоуми во сигурноста на својот пат тој никогаш не го изгуби чувството на исправност на својата насока во таа луѓа околу себе. Тоа се марксистичките принципи, тоа е историскиот материјализам. Ме одушевува решението раководството на Партијата да биде во земјата, непосредно во средиштето на општествените процеси. Беше сторен решителен чекор во кој се огледува Титовата доследност во борбата со ставовите на некои членови на Коминтерната, чија политика на потчинување на секоја партија, на интересите на советската партија беше откривена и оневозможувана при што Тито се застапуваше и го бранеше ставот за самостојност во дејствувањето врз основа на општествените императиви на односната земја. Тоа придонесе да не дојде до распуштање на нашата Партија, како што се случи тоа со полската партија, што остави и соодветни последици во таа земја. Ова го објаснува и фактот што меѓу работните маси сè повеќе се прошири сознанието дека Комунистичката партија е единствен двигател и столб на вистинската борба на работните луѓе. Од повеќето значајни партиски состаноци посебно ме восхитува Петтата земска конференција што се одржа во Загреб во 1940 година, во длабока илегалност. Уште на часовите по историја овој настан ме одушеви. Титовите зборови дека идната Конференција ќе се одржи во слободна земја не се одраз на еден претеран оптимизам, туку тоа се зборови на еден револуционер-визионер, длабоко уверен во својата идеја, во победата. Она што лично за себе си го присвојувам, како животна порака за дејствување, е извонредниот животен оптимизам и во најтешките ситуации да се издржи и да се остане доследен на себеси за да се почувствуваат потоа и плодовите на слободата.“

Јасенко Џинлески, меѓу другото, нагласува: „Мене ме восхити Титовата автентична самостојност во дејствувањето на релацијата: нашата Партија — Коминтерната и обратно во што, освен лекциите по историја, многу ми помогнаа и предавањата на Тито пред слушателите на политичката школа во Кумровец, кои целосно ни ги предаде нашиот печат и радио—телевизиската програма, кои кај нас предизвикаа голем интерес. Тито знаеше дека многу прашања не можеа да се решаваат преку пораки и писма, бидејќи се водеше пресудната битка за да се зачува единството на нашата Партија што можеше да биде извојувано само во земјата со сопствени кадри, со што

конежно ќе се надминат и групаштвото и фракционерството. Зашто, како што е познато, суштината на марксистичката филозофија е во тоа „светот да се измени“, а не да се објаснува во недоглед — како што нагласуваа Маркс и Енгелс.

Според Снежана Ацевска, како во текот на Револуцијата така и по неа едно од најважните прашања беше создавањето на НОО и дефинирањето на нивната организациона поставеност и што е најважно содржината на работата. Она што ме восхитува тоа е одржувањето на Првото заседание на АВНОЈ во ноември 1942 година, во Бихаќ и тоа во времето кога речиси цела Европа стенкаше под фашистичката чизма и кога на широките народни маси им се навести и создавањето на нова Југославија. Одржувањето на Второто заседание на АВНОЈ во Јајце, 1943 година, кога беа донесени најзначајните историски одлуки и кога беше формиран Националниот комитет, според мене, е настан што постојано ќе ги восхитува сите генерации, зашто преку него ја гледаме величината на ТИТО и како војсководител и како државник. Новите содржини што ги создаде НОВ и Народната револуција го создадоа ова тело, зародиш на нова Југославија, што претставуваше негација на старото општество.

Она што најсилно ја восхитува Нина Глигорова во историски творечката мисла на Тито, тоа е неговата извонредна активна континуираност во однос на класната суштина на НОВ, во доследната одбрана на целите на народната револуција што се афирмираа и на меѓународен план преку спогодбата ТИТО — ШУБАШИЌ, при што се покажа верност на одлуките на Второто заседание на АВНОЈ, и покрај многубројните притисоци од надвор. Првите слободни избори на 11 ноември 1945 година, првата седница на Првото уставотворно собрание на нова Југославија и прогласувањето на Југославија за Република најдобро го потврдуваат тоа.

Прашањето за аграрната реформа — размислува Зорица Велковска, за кое во историјата на Партијата се водеа долги дискусии, најпосле доби конечно решение. Аграрната реформа и колонизацијата (на пример, во Војводина) се спроведоа врз основа на автентичните барања на нашата општествена средина и токму поради тоа се појави примена на други искуства, нивната практична реализација придонесе преку соодветни законски прописи и норми да се исправат некои крајности.

Општествената и задружната сопственост на земјата, не запоставувајќи ја и индивидуалната, создадоа услови за модернизација на земјоделството која во текот на изминативе години придонесе да се зголеми и продуктивноста на оваа стопанска гранка врз чии проблеми треба постојано да се бдее, како што ни укажуваат принципите на дијалектичкото мислење, а кои секогаш се наоѓаа во основата на Титовата мисла и акција.

Во втората емисија под наслов „Перспективноста-суштествен белег на комунистот“ учествуваа четири ученици од втората група која работеше на овој проблем. Во претходните разговори се истакна дека вистинската слобода на една раководна личност во меѓународните односи најсилно се манифестира во најсложените општествено-економски процеси кога, врз основа на највисокото чувство на светската општествена одговорност, личноста се определува за императивните барања на своето време, а во одбрана на вистината на својата земја, на достоинството на својот народ без разлика дали некому лично му одговара тоа или не, без разлика на тешкотиите и на притисоците, без разлика на потребите од самопрегорност и самопожртвуваност во своите постапки зашто во основата на вистинската слобода лежи перспективноста, историската визија на општествените процеси, толку потребна на секој раководител, особено марксист.

Политичката и културната историја изобилува со прекрасни примери на извонредни животни апотеози во служба на слободата, на историската перспективност, всушност на хуманоста, на животот. Слободата на Џордану Бруно, на Галилео Галилеј, на Маркс и на Енгелс, на Ленин и на други како лулка-родилка ќе ги напојува, како што и досега ги напојуваше, генерациите со непресушна животна сила, со перспективност како историска визија на општествените императиви и на одделни земји и на светот воопшто.

Иванка Несторовска вака се искажува: „Имав можност подлабоко да размислувам за некои настани, проширувајќи ги моите знаења по историја и марксизам и самоуправување, особено за историската 1948 година, настан што нас младите нè восхитува. Се работи за голема храброст зашто во времето кога Сталин бил сè и сешто и кому никој не можел да му се противстави, еден мал народ, на чело со својот водач, беше толку храбар да му рече: „НЕ“ — на Сталин. Зашто, како и порано — обидите на Коминтерната да се распушти нашата Партија, обидите на Черчил да се наметне кралската бегалска влада и така натаму — се поставуваше прашањето за иднината на нашите народи и народности. Во историската 1948 пак дојде до израз автентичната револуционерна самостојност во марксистичкото дејствување (да се потсетиме ЦК КПЈ во 1941 година самостојно донесе одлука за востание, без знаење на Коминтерната), овојпат уште посилено проткаена со толку карактеристичната за Титовото комунистичко уверување — перспективноста.

Во моментот се сетив и на други слични ситуации, на пример, во 1943 година, кога имаше обиди и од Запад и од Исток да се наметне определена политика како противтеза на нашиот самостоен развој. На пример, политиката на интересни

сфери, политиката на прашањето власта механицистички да се одделува од Револуцијата, со што се нарушуваа оригиналните текови на класната суштина на нашата НОВ, и тоа од Сталин кој се сметаше за „голем“ марксист, а да не ги спомнувам репресијата на кралската бегалска влада во Лондон, па и на Сојузниците.

Ги споредувам информбировските клевети со вистинските состојби во нашата земја, за што ни потврдува историјата, и јасно согледувам дека нашата земја застана решително да ја брани вистината за својот самостоен развој, цврсто потпирајќи се врз револуционерната хуманост, што се јавува како неразделен, природен дел на научниот социјализам, природен афинитет на секој вистински марксист.

На овој начин нашата земја веќе јавно, на меѓународната сцена, ги удри темелите на сопствен пат на развој и уште погаш ја навести можноста да се воспоставуваат нови поправедни меѓународни односи што ќе се темелат врз вистинска рамноправност без да се дејствува од позиции на сила и авторитет. Битката за сопствен пат во социјализмот, за независност, за рамноправна соработка, за право на збор и егзистенција на „малите“ народи, за мир и општествен прогрес, ТИТО не ја прекинува.

Од медитациите на Љупчо Велевски ги издвоивме овие мисли: „Самоуправувањето како општествена практика во меѓународното комунистичко и работничко движење засекогаш ќе ги потсетува генерациите на нашата земја на името ТИТО зашто, според мене, тоа е една успешна симбиоза на оригинална развојна самостојност и на перспективноста. Условите во кои се појави тоа, во 1950 година (правно законски) кога беснееше информбировската хајка против нашата земја, неговиот постојан развој, што создаде нови квалитетни содржини, што во ноември 1976 година и правно ги изрази „Законот за здружениот труд“, уште еднаш ја потврдува исправноста на Титовата перспективност. Дијалектички сфатено неговата појава е процес, што значи присуство и на подеми и на падови, што секогаш зависело од квалитетното дејствување на субјективните општествени сили чиј авангарден дел е СКЈ. А неговата историја е исто така, процес и како што ни покажуваат документите на СКЈ, тој е перманентна акција на критика и самокритика, на постојана борба меѓу старото и новото. Она што ми остави силен впечаток во Титовата мисла и акција на овој план и што често го спроведувам со нашите активности во ученичкото самоуправување, тоа е постојаното барање на ТИТО самоуправувањето да се сфати како постојано менување не само на општественото битие туку преку него менување и на психологијата на луѓето, на секој човек борба насочена за објалогорудување на човечкото во човекот.

Човечкиот труд обединет со општествените средства овозможува и наложува обединување и на трите вида интереси: општи, заеднички и лични во една целина, при што ниеден не оди на штета на друпиот. Ваквата организација на процесот на производството, што е основа на целокупниот живот, овозможува проблемите да се решаваат преку самоуправно спогодување и договор и исклучува секакви заткулисни решенија и измами карактеристични за капиталистичкото општество. Но, пак, во повеќе свои повории Тито истакнува дека во основата на самоуправувањето е високата социјалистичка свест, чувството на одговорност, правилниот однос спрема општото и заедничкото, при што човекот како субјект во суштинската реализација на самоуправните содржини зазема значајно одговорно место каде што доаѓаат до израз високата работна култура и творечката иницијатива.

Сумирајќи ги моите размислувања и согледувања за ова, ќе истакнам дека перспективноста ќе овозможи во голема мера работникот да се ослободи од стегите на бирократизмот за што ни зборува присуството на самоуправната работничка самоконтрола во „Законот за здружениот труд“. Но акцијата за нејзина целосна суштинска реализација станува императив.

За Цвета Колевска политиката на неврзување, чии корени датираат и во самостојното изведување на нашата Револуција, е изразито визионерство на барањата на светските општествени процеси. Само по себе неврзувањето како движење не се создава, туку преку акции на самите субјективни сили што го согледале неговото потенцијално присуство, што го прифатиле и што сестрано се ангажирале и се ангажираат да го развиваат и да го усовршуваат. Затоа поимите Тито и неврзувањето се дополнуваат еден со друг. Перспективниот развој на новите содржини во меѓународните односи најде најсоодветен израз во политиката на неврзувањето. Имињата на Тито, Нехру, Насер и друпи се втемелени во историјата на ова движење. Но со сета оваа величина што му ја даде историјата, другарот ТИТО е крајно едноставен човек. Неговиот збор смирува и упатува, неговиот совет е близок, човечки топол, неговата критика е татковска поука. Затоа ние, неговите следбеници — младите, на кои тој им верува и неизмерно ги сака, се колнеме дека секогаш ќе бидеме доследни на нашето и на Титовото дело, кое е непресушен извор на идеи и поуки, секогаш со сигурен патоказ кон новото, кон подоброто утре.

„Она што изразито ме восхитува во Титовата мисла и акција — вели Марио Макрадули, е студиозната аналитичност во сознавањето, во коментирањето и во насочувањето на целокупната општествено-политичка состојба во светот. Тито уште во почетокот на создавањето на движењето на неврзувањето настојуваше да се отстранат регионалноста и географскиот

пристап, бидејќи, како што истакна Лео Матес во седмиот прилог од циклусот, не се работи за обично собирање на народите туку за нивно обединување врз основа на определена програма, за менување на општествено-економските односи во светот, за создавање нов општествено-економски поредок кој ќе ја исклучува експлоатацијата на богатите врз сиромашните.

Во третата емисија од овој циклус под наслов „Против стихижноста — за постојана револуционерна дејност на субјективните сили“ учествуваа четворица од третата група ученици.

Во подготвителните разговори нагласивме дека и најсвежите примери од активноста на Сојузот на комунистите на Југославија, почнувајќи од 21 Седница во 1971 година, па до последната седница на Претседателството посветена на основите на политичкиот систем на социјалистичката самоуправни демократија, од Меѓународната сцена во чии рамки подготвителниот состанок на КЕБС (Конференција за европската безбедност и соработка) во Белград, во текот на јуни, претставуваа највисок политичко-дипломатски дострел, своевидно то потврдуваат Титовото постојано револуционерно дејствување во остварувањето на марксистичкото начело „Светот не треба само да се објаснува, туку треба да се измени“, најсестрано ангажирајќи ја нашата земја да и се противстави на стихижноста и на сопствената почва и на меѓународната сцена.

Мирче Јовановски во разговорот заклучи: „Она што ме импресионира кај Јосип Броз — Тито и што е особина на вистински големите луѓе, е согледувањето и давањето оценка на објективните нужности на општиот развој, односно можноста за далекусежно согледување на своите постапки и навремено противставување на стихижноста што може да доведе до нарушување на правилниот тек на развојот на општествените процеси. Сите овие особини се пренесуваат во карактерот на секој комунист, на секој напреден човек со што се овозможува бргу да се развива нашето општество. Секако, со извршувањето на Револуцијата не е остварено сè зашто не е можно во еден кус период да се отстранат негативностите на старото општество. Тоа е процес што ќе се одвива натаму како една непрекината борба за нешто ново и напредно. Таа борба е и борба против стихижноста што е спротивност на организираното дејствување на Сојузо на комунистите на Југославија во целокупното насочување на општествено-економските и научно-културните процеси во нашата средина. Како млади и во образовно-воспитниот процес и во систематското следење на развојните процеси во нашето општество имавме можност да ја согледаме постојаната и активна анагажираност на СКЈ, навреме да се спречуваат сите видови негатаивности што или го запираат нашиот развој или создаваат негативности кои лошо се одразуваат врз целокупниот наш развој. Ваквото дејствување го

преземаме и ние младите како дел од нашиот поглед на светот и активно го применуваме во работата на нашата ученичка самоуправа во училиштата, во младинската организација и во другите активности. Постојаниот критички однос спрема работата е најчовечкото во човеко како општествено биопсихолошко суштество.

На крајот сакам да истакнам дека сум среќен што живеам во општество во кое хуманоста и демократијата се изразени до најголема можна мерка кое од своја страна задолжува за висока одговорност и за правичност во секојдневната општествена на практика.

Гоце Видевски, размислувајќи за придонесот на Јосип Броз Тито за развој на ООН, истакна: „Југославија даде и натаму дава забележлив придонес во оживотворувањето на Повелбата на светската организација како своевидна афирмација на борбата на напредните субјективни сили на светот против стихијноста, против војната, а за мир и за општ напредок. Како Претседател на неврзана, социјалистичка самоуправна Југославија, Тито е иницијатор на политиката да се поддржува борбата на сите автентични национално-ослободителни движења, а е секогаш на страната на оние што се борат за слобода како што беа движењата во Алжир, Уганда, како што се денес ослободителните движења на југот на Африка. Тој со големо интересирање ја следеше меѓународната ситуација во светот, истакајќи ја суштината на проблемите и разголнувајќи ја нивната привидност во дадените услови и околности. Посебно ме восхити фактот што во основата на неговото дејствување лежи човекот, неговите права и слобода, борбата против расната дискриминација, против употребата на сила и против политиката на апартхејдот. Кога денес по повеќе од 17 години се чита неговиот говор (а некои од нас и автентично го слушнаа во Радио — Скопје) на XV-тото заседание на Генералното собрание на ООН фасцинирачки дејствува далекувидноста во предвидувањето и во оценувањето на општите контури на развојот на светот што подоцна општествено-историските процеси ја потврдија.

Многубројни се примерите на конкретни акции на нашата земја во ООН. Прифатениот предлог на Петтата конференција на неврзаните во Коломбо да се свика Генералното собрание со цел да се спречи натпреварот во вооружувањето, односно специјална конференција, претставува исто така уште еден своевиден придонес и на нашава земја во насочувањето на напредните субјективни сили во светот да ѝ се противстават на стихијноста и да ги прифатат принципите за рамноправна соработка и заемно почитување во меѓународните односи, како единствена алтернатива на денешното егзистирање на човештвото, во епохата на зачудувачките постигања на науката, на техниката и на технологијата.“

Марија Смилева, медиаторајќи за меѓународната соработка и Титовио: однос кон неа, надвор од ООН, потцрта: „На 15 јуни оваа година почна подготвителниот состанок на КЕБС во Белград на кој и натаму најактуелни беа прашањата и заклучоците усвоени во Хелсинки, што своевидно ја прикажува борбата на напредните европски сили против стихијноста што може да доведе до нова војна. Самиот критички однос кон она што е извршено, како и спрема она што е затаено, зборува од колкава голема важност се ваквите форми на соработка не само на европскиот континент, туку и на земјината топка. Нашата земја упорно се залага да се засили и да се прошири соработката во работничкото движење за подобро и подлабоко заемно запознавање и разбирање, за поширока и послободна размена на мислењата и на искуствата. Нашиот СКЈ се залага за организирано револуционерно дејствување на сите напредни сили во светот како основа за развој на социјализмот како светски процес. Билатералната и многустраната соработка врз рамноправна основа и заемно почитување, врз ненаметнување ставови и мешање во внатрешните односи на партиите, е активност што восхитува зашто во себе ја носи длабоката хумана порака за автентичен развој на секој народ, на секоја земја.“

За Титовата активност на овој план Михаил Шестаков, изјави: „Она што ме одушевува во творечкото дело на Јосип Броз — Тито (освен неговите зачудувачки успеси за време на НОВ), е неговата извонредна активност за решавање на клучните проблеми во светот. Овде, пред сè, ме привлече неговото залагање за рамноправноста и на малите народи во светот. Тој уште во текот на војната и Револуцијата покажа дека и малите народи треба и можат да имаат свој глас и да бидат почитувани од големите и водечките сили во светот. Преку движењето на Неврзувањето ваквиот став доби уште поголеми размери и им овозможил на новоослободените народи да застанат на рамноправна нога со посилените, особено со нивните претходни колонизатори и завојувачи, рамноправно разговарајќи за изворите на бедата и сиромаштијата во светот и за патштата како да се отстранат тие. На овој начин светската соработка беше значително подобрена.“

На европскиот континент средбата на претставниците на европските земји (имаше и друпи) во Хелсинки, пред две години, даде пример на заемно договарање и соработка за безбедност. Принципот на конзенсус (единственост во гледиштата) отвори можности да се изнајдат решенија и начин за соработка и за најгорливите проблеми во Европа, но, се разбира, присуството на стихијноста сè уште ја спречува целосната реализација на ваквите плодни договори што им долицуваа на народите на Европа, лутка на светската култура.

Но нема место ни за песимизам. Подготвителниот состанок на КЕБС, во Белград, што ја подготвува II-та Белградска конференција за наесен, ни укажува дека напредните субјективни сили на Европа сè поинтензивно се ангажираат да ја намалат стихијноста и да воспостават принципиелност во дејствувањето во односите во Европа, а тоа е почитување на „Завршниот документ од Хелсинки“ кој, според мене, отвора широка перспектива не само за европска туку и за светска соработка. За ова најдобро укажуваат и реагирањата на светскиот печат⁸⁾ Некои весници состанокот во Белград го нарекоа анализа на Хелсиншкиот документ, што насочува кон нова активна соработка и ангажираност, а некои дека неговото значење ги надминува праниците на Европа и добива и изразито меѓународно значење.

Ке заклучам со зборовите ТИТО — тоа за мене е симбол на постојана борба против стихијноста како извор на девијации и негативности внатре во нашата земја — за реставрирање на старото општество, а во меѓународните односи — извор за војна и за доминација.“

Богатиот Титов животен револуционерен опус, навистина, е неисцрпен извор за најразновидни анализи за изразито творечка примена на принципите на дијалектичкото мислење во југословенски услови што, веруваме, сегашните и идните научни кадри ќе го сторат тоа, напојувајќи се како себеси така и нашиот општествен развој „со свои сокови“ за изградба на „својата сопствена срж“⁹⁾, како што вели поетот — борец Владимир Назор. Сето ова, се разбира ќе најде соодветно место и во нашите учебници.

7) Според „Танјуг“, тоа се: римскиот весник „Паезе сера“, багдатскиот „Ал Ирак“ и други. Според белешките од разговорот со учениците, Михаил Шестаков ја нагласи и оваа мисла: „Современите светски општествено-економски процеси сами по себе ја карактеризираат Стихијноста како анахронизам.

9) Владимир Назор „ОСАМЉЕНИ ДУБ“, „Борба“, јуни 1949 година.